

S'UNIONI DE IS COMUNUS PARTE MONTIS E IS BIDDAS SUAS

Sportellu Linguìsticu de is Comunas de s'Unioni Parte Montis
Progetu "Parte Montis in lingua sarda"
Avisu R.A.S. Tu.Li.S 2024 - L.482/99 e L.R. 22/2018

PARTE 'E MONTIS O MONTÀNGIA FIAT SU NÒMINI MEDIEVALI DE UNA DE IS CURADORIAS DE SU GIUDICAU DE ARBARÈE

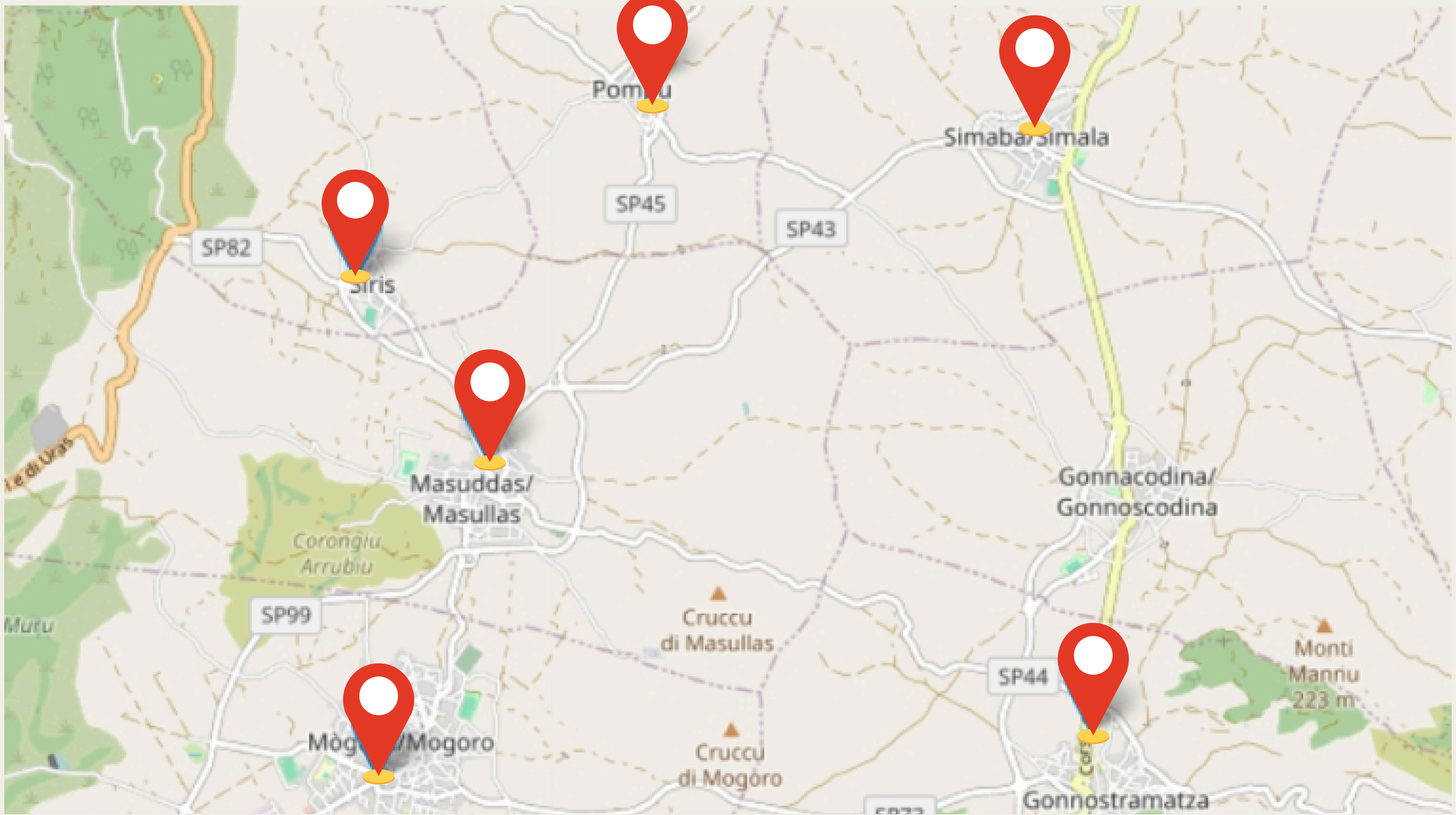
S'Unioni de is Comunas Parte Montis est nàscia in su 2007. Sa sea ufitziali cosa sua est in Mòguru. Ndi faint parti is Comunas de Gonnostramatza, Masuddas, Mòguru, Pompu, Siris e de su 2017 su Comunu de Sìmaba puru. Est unu territòriu de unus 110 Km² e nci bivint unus 6.400 pessonis in totu.

GONNOSTRAMATZA, MASUDDAS, MÒGURU, POMPU, SÌMABA E SIRIS

Is ses Comunas de s'Unioni funt totu biddixeddas piticas, cun sèmpiri prus pagu bividoris, a pagu tretu s'una de s'àtera.

Biddixeddas piticas ma chi tenint unu patrimòniu stòricu-culturali e naturalìsticu mannu in unu territòriu arricu de testimonias archeològicas de època nuraxesa, romana-bizantina e medioevali.

Dònna bidda tenit traditzionis antigas acapiadas a istrintu a su territòriu.

BIDDIXEDDAS PITICAS, A PAGU TRETU S'UNA DE S'ÀTERA . . .

Custus ses Comunas de sa Provìntzia de Aristanis ant postu paris is fortzas issoru e, lassendi a un'ala is làcanas comunalis, tenint interessu mannu a amparai e a avalorai su patrimoniu culturali, istòricu, naturalìsticu e paesagìsticu.

Traballendi a manus de pari e castiendi totus faci a su benidori, ndi bolint bogai a campu is prenda antigas cuadas e circai de aberri caminus nous de svilupu sòtziu-econòmicu po fai cresci su territòriu e fai a connosci su mellus chi nc'est in custu giassu de Sardìnnia.

GONNOSTRAMATZA

- Populatzioni residenti: 784 (01.01.2025 - Istat)
- Superfitzie: 17,74 kmq
- Artesa: 96 m a suba de su livellu de su mari

SA BIDDA

Gonnostramatza est una bidda de Marmidda, in provìntzia de Aristanis, in sa Regioni stòrica de Parte Montis.

Sa bidda de Gonnostramatza si pesat in una baddi arrica de bìngias, olivàrius e matas de mèndula.

S'Arriu Mannu chi dd'atraessat dda partzit in duus bixinaus: "*su bixinau mannu*" e "*su bixinadeddu*" e tres pontis permitint de andai de un'ala a s'àtera de sa bidda.

In cussu chi oi est su territòriu comunali de Gonnostramatza nci fiat unu tempus sa biddixedda antiga de *Serzela* abbandonada intra de su 1764 e 1775 e oi sparèssia de su totu.

In su coru antigu de sa bidda si pesant is domus típicas campidanesas, sa cresiedda de Santu Antoni e sa crèsia parrochiali intutulada a Santu Miali, patronu de is tramatzesus, innia est allogada sa tàula pintada de Lorenzo Cavarò (de sa crèsia de Santu Pàulu de Serzela), pitori de sa famìllia casteddaja chi in su de XVI sèculus at fatu nasci sa Scola de Stampaci.

MASUDDAS

- **Popolatzioni residenti: 981 (01.01.2025 - Istat)**
- **Superfitzie: 18,68 kmq**
- **Artesa: 129 m a suba de su livellu de su mari**

SA BIDDA

Masuddas est una bidda cun una stòria antiga e bellesas spantosass totu de scoberri.

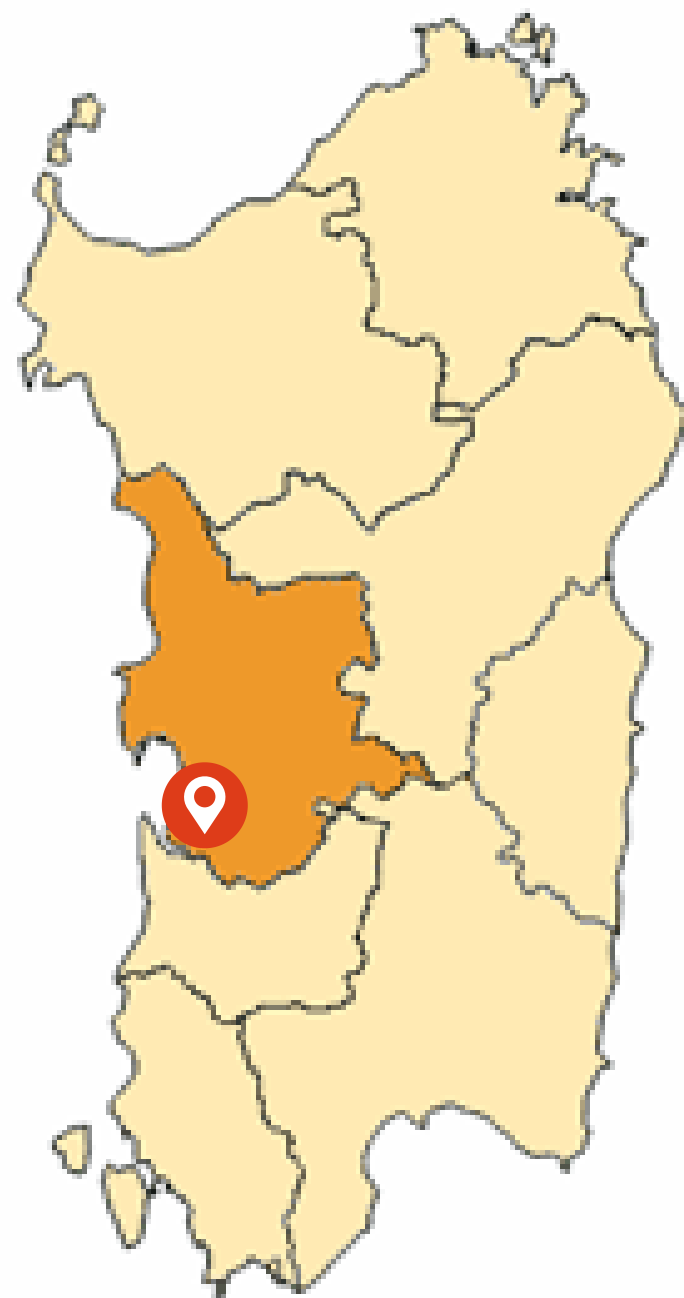
Atesu meda de s'immàgini chi medas portant in conca de sa Sardìnnia, in Provìntzia de Aristanis, a unus 70 chilòmetrus de Casteddu s'agatat sa bidda de Masuddas, ingiriada de bellesas ispantosass totu de scoberri.

Masuddas fait parti de su Parcu Regionali de su Monti Arci, si pesat a canta a una collina chi dd' amparat de su bentu destru chi sulat frequenti in custu giassu. Aingìriu de sa bidda nci funti is cavas de innui nd'ant bogau pedras e materialis po fraigai is domus e is crèsias.

Sa stòria de sa bidda de Masuddas est antiga meda, comenti lassant a biri is arrestus de nuraxis in su territòriu.

Masuddas fai parti finsas de su *Parcu Geomineràriu, Stòricu e ambientali* de sa Sardìnnia, su primu Parcu Geomineràriu in su mundu chi est intrau in sa retza *Geoparks de s'UNESCO*.

De importu mannu est su giassu de Conca de Cannas innui nc'est sa cava de pedra crobina prus manna de totu su Mediterràneu, s'oru nieddu de Sardìnnia. In terrinu comunali de Masuddas nc'est su Megapillow de *Su Carongiu de Fanari*, unu tretu innui fait a biri una formatzioni de ambienti marinu de mannària spantosa.

MÒGURU

- **Populatzioni residenti: 3817 (01-01-2025- Istat)**
- **Superfitzie: 49,23 kmq**
- **Artesa: 132 m a suba de su livellu de su mari**

SA BIDDA

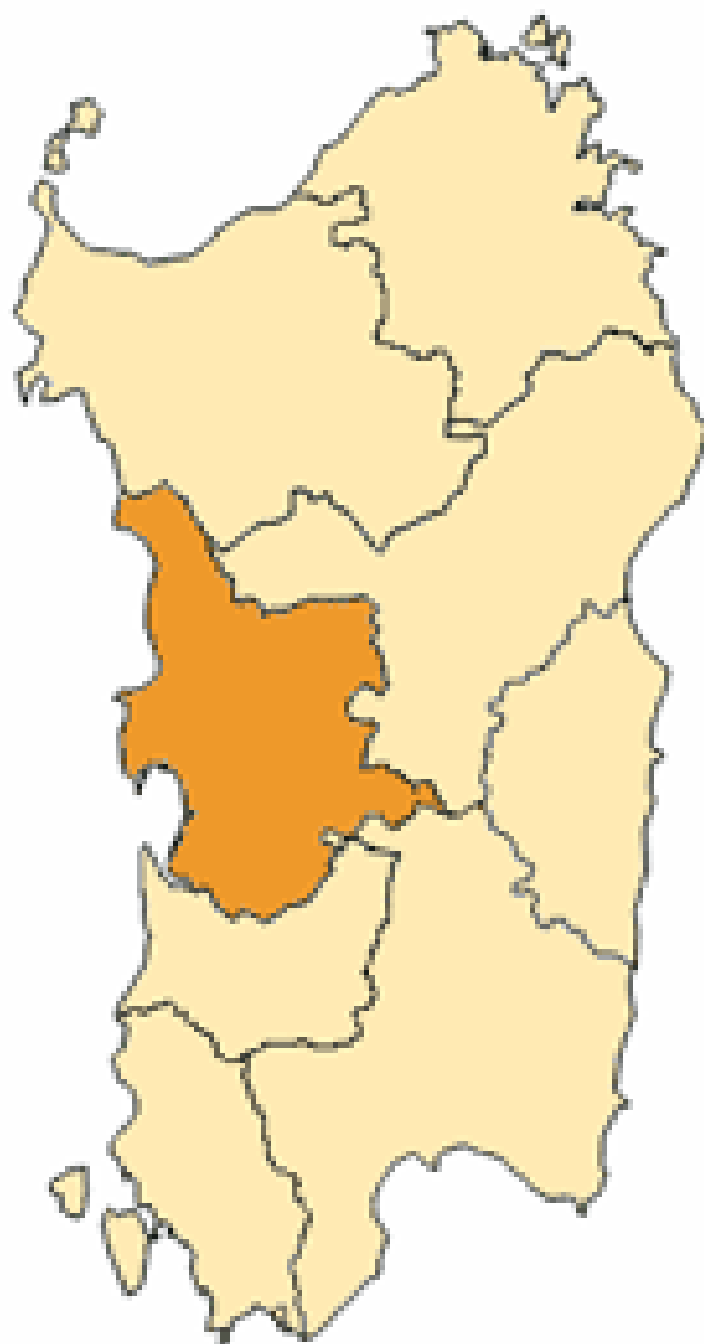
Mòguru est s'ùrtima bidda de sa provìntzia de Aristanis, fait parti de su distretu geogràficu medioevali antigu de Parte Montis

Fraigada in unu cùcuru, in s'ala meridionali de su Monti Arci in unu giassu arricu de àcua e unu terrenu saliosu atraessau de is arrius Mòguru, Flumineddu e Sassu.

Ingiriada de testimonias e fraigus de època nuràgica, sa bidda de Mòguru contat sa stòria sua lassendi fueddai a is architetas tipicas de pedra niedda e a is portalis mannus chi agataus in su coru de sa bidda.

Arrica de traditzionis sa bidda de Mòguru tenit una stòria antiga e un'economia innui s'artesanau e s'agricultura funt a is primus postus.

S'arti de su tessìngiu e de su mastro de linna funt connotus in totue e tenint arraighinas fungudas e oi funt traditzionis bias in sa bidda.

POMPU

- **Popolazioni residenti: 214 (01.01.2025 - Istat)**
- **Superficie: 5,29 kmq**
- **Artesa: 147 m a suba de su livellu de su mari**

SA BIDDA

Pompu est una biddixedda pitica acapiada a traditzionis culturalis e religiosas e arrica de testimonias antigas.

Si pesat a pagu tretu de su Monti Arci in sa regioni stòricu geogràfica de Marmidda Arta, in sa baddi de s'arriu Lacus o arriu de Pompu, in mesu de is cùcurus spicat su Monti Futu.

Pompu allàcanat cun Crucuris, Sìmaba, Mragaxori, Siris e Masuddas e tenit unu territòriu de unus 5 KMq, is giassus prus saliosus e arricus de acua funt postus a lori e a ortalìtzia e agataus bìngias e olivàrius puru.

In custu giassu, arricu de àcua e a pagu tretu de su Monti Arci nci biviati genti giai in època preistòrica e nuràgica. Is primus testimonias stòricas de sa presèntzia de s'òmini in su territòriu funt de su neolìticu.

A làcana cun sa bidda de Mragaxori nci est su giassu archeològicu de *Prabanta* cun una pedra fita manna e is domus de janas de *Su Forru de Luxia Arrabiosa*. In prus ant agatau belle de seti statzionis e tres oficinas po traballai sa pedra crobina, s'oru nieddu de Sardìnnia.

SÌMABA

- **Populatzioni residenti: 289 (01.01.2025 - Istat)**
- **Superfitzie: 13,30kmq**
- **Artesa: 155 m a suba de su livellu de su mari**

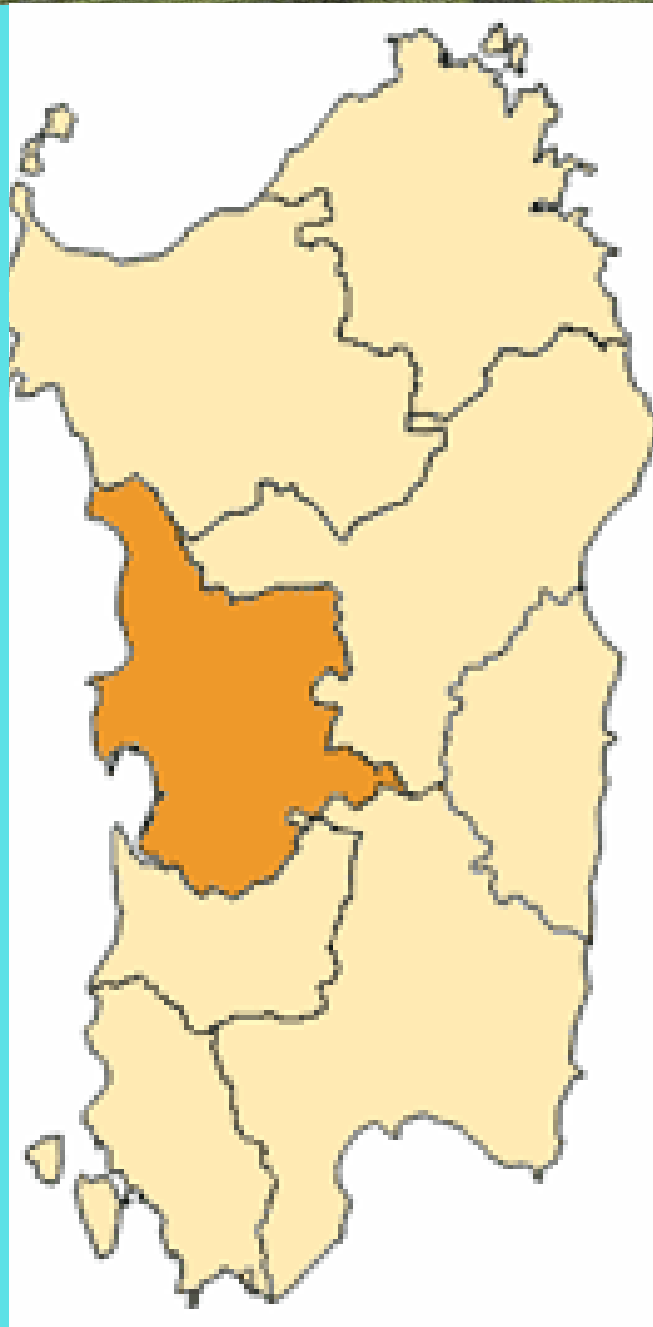
SA BIDDA

Sa biddixedda de Sìmaba, de orìgini medievali, faiat parti de sa regioni stòrica de Parte Montis, in su Giudicau de Arbarèe.

A làcana cun su territòriu de Marmidda, Sìmaba si pesat in sa Sardinnia tzentru otzidentali, in una baddi saliosa atraessada de s'Arriu Mannu cun terrenus postus a lori, a matas de fruta, a bìngia e a olivàriu . Fraigada in unu giassu de interessu naturalìsticu mannu contat unus 300 bividoris e tenit unu tzentru stòricu bellu meda cun domus campidanesas típicas, unus cincuenta portalis de valori architetonìcu mannu e palatzus de sestu neoclàssicu de is famìllias prus arricas.

Sa bidda oi est partzia in duas partis chi s'atopant a pari in su tretu innui si pesat sa crèsia de Santu Nicolau, esèmpiu raru de architettura religiosa de su '700 cun una bella cùpula originali.

SIRIS

- Popolazioni residenti: 228 (01.01.2025 - Istat)
- Superfitzie: 6,04 kmq
- Artesa: 161 m a suba de su livellu de su mari

SA BIDDDA

Siris unu giassu arricu de bellesas naturalis e archeològicas e paristòrias antigas

Sa biddixedda de Siris si pesat in sa parti meridionali de su Monti Arci, ingiriau de buscus de ilixi, chercus e suèrgius e de matedu mediterràneu cun coloris e nuscus de murta, murdegu, modditzi e olioni.

Su giassu de su Monti innui s'agatat Siris est unu tretu de una bellesa ispantosa cun cunformatzionis geològicas de trachite comenti *Su Colombàriu* e unu nùmeru mannu de grutas e de benas de àcua.

Su territòriu tenit una stòria antiga meda e nci biviati genti giai in època neolìtica comenti faint a cumprendi is arrestus de is domus de janassas e is nuraxis chi agatamus in custu giassu.

S'UNIONI DE IS COMUNUS PARTE MONTIS E IS BIDDAS SUAS

Sportellu Linguìsticu de is Comunas de s'Unioni Parte Montis
Progetu "Parte Montis in lingua sarda"
Avisu R.A.S. Tu.Li.S 2024 - L.482/99 e L.R. 22/2018